Języki słowiańskie w kontekstach
kultur dawnych i współczesnych
pod redakcją M. Gębki-Wolak, I. Kaproń-Charzyńskiej, J. Kamper-Warejko, Toruń 2018

Христина Ніколайчук
Львівський національний університет ім. Івана Франка, Україна
Кафедра полоністики

Структурно-семантичні особливості польських ФО *(być) w kwiecie wieku* і *(być) w sile wieku*

Ключові слова: фразеологізм, аспекти значення, норма, інновація, синонім

Keywords: idiom, aspects of meaning, norm, innovation, synonym

Фразеологізми – це особливі мовні утворення, яким властива розбудована тричленна семантична структура. Як наголошує І.М. Тепляков:

> „Специфіка фразеологічного значення зумовлена тим, що воно водночас містить логічну інформацію про предмет (сигніфікативний аспект значення), наочну уяву (денотативний аспект значення), передає оцінку та відношення до нього (конотативний аспект значення). Ця сукупність усіх аспектів значення дає змогу пізнати річ в усій різноманітності виявів її ознак, властивостей, зв'язків і відношень, тобто з більшим ступенем конкретності" (Тепляков 1987: 82).

Фразеологічні одиниці (далі ФО), як може видаватися на перший погляд, є засобами передусім повторного називання світу: людина, впроваджуючи такі одиниці в вербальну комунікацію, виражає своє емоційно-оціночне ставлення до предметів, явищ тощо, які здебільшого уже мають свою монолексемну назву. ФО, однак, на відміну від

корелятивної лексеми, місткіше та інформативніше передає дані про довколишню дійсність. Визначальну роль у випадку вторинної (фразеологічної) номінації відіграють окремі смислові елементи (семи). „У процесі фразеологічної номінації формування фразеологічного значення здійснюється за такою схемою: дійсність – поняттєво-мовне відображення її – сигніфікат опосередковуючого, опорного найменування – попереднє структурно-семантичне значення мовної форми – мовна форма у вторинній функції називання" (Білоноженко 2004: 772). Найбільш узагальнене (основне, логічне) розуміння суті позначуваного елемента позамовної дійсності, без конкретизуючих уточнень та експресивно-стилістичного забарвлення, втілено в сигніфікативному (інакше: поняттєвому) вимірі фразеологічної семантики (Білоноженко 1989: 13; Кравчук 2005: 190).

Денотативний аспект фразеологічного значення виражає співвідносеність ФО з певним денотатом, тобто з предметом, ситуацією та явищами екстралінгвальної дійсності (Білоноженко 1989: 13; Кравчук 2005: 191). Якщо сигніфікативний аспект є константним (ситуативно незалежним) елементом значення ФО, то денотатеми – це цілі низка сем, що містять додаткову (уточнювальну, конкретизуючу) інформацію, яка повною мірою виявляється у функціонуванні ФО. „Вживання ФО у мовленні, актуалізація її денотативного значення, – пише І. М. Тепляков, – завжди ситуативно зумовлене, „прив'язане" до нового типу контексту. Сигніфікативне ж значення ФО постійне, від контексту незалежне"[1] (Тепляков 2010: 396).

„Виникнення і вживання фразеологізму, – як наголошує В. Д. Ужченко, – зумовлене постійним відчуттям лексичної недостатності,

[1] Порівн. теж твердження А. М. Кравчук: „Якщо прийняти структуралістичне розрізнення мови як системи знаків й мовлення як сфери реалізації цих знаків, то, на відміну від сигніфікативного значення на рівні мови як системи, денотативне значення проявляється на рівні мовлення, функціонування. Таке значення ніби наближається до дійсності, конкретизується, пов'язується з конкретною ситуацією вживання фразеологізму, що передбачає врахування умов комунікації" (Кравчук 2005: 191).

намаганням вербалізувати людські емоції, утілені в когнітивній моделі душевного стану" (Ужченко 2007: 3). Виконання такої функції ФО забезпечується завдяки конотативній сфері її значення. Якщо в структурі лексичного значення здебільшого за домінанту приймають денотативно-сигніфікативний елемент, то в ієрархічній будові фразеологічного значення багато мовознавців першочергову роль відводить конотативному. Так, В. М. Білоноженко та І. С. Гнатюк стверджують, що „фразеологізми функціонують у мові і покликані до життя перш за все завдяки конотативним позначенням предметів та явищ"[2] (Білоноженко 1989: 16); на цій же позиції стоїть В. Д. Ужченко, який вважає, що конотативний компонент значення ФО „у фразеологізмах превалює і робить фразеологічне значення специфічним" (Ужченко 1990: 8). В. М. Білоноженко та І. С. Гнатюк до того ж стверджують, що „меншу роль відіграють ті фразеологізми, у семантиці яких переважає денотативно-сигніфікативний (предметно-логічний) аспект і які мають дотичність до реальної або уявлюваної дійсності, що відбивається в суспільній свідомості з максимальною об'єктивністю і не викликає суб'єктивного ставлення" (Білоноженко 1989: 16) і, навпаки, „ФО відіграють велику роль особливо у тих випадках, коли або безпосередньо виражаються конотативні значення (почуття або афекти), або коли мова йде про предмети та явища, які викликають особисту, внутрішню участь, зацікавленість та емоційні переживання суб'єкта" (Білоноженко 1989: 16). Перевага конотативного елемента в семантичній структурі ФО обґрунтовується здебільшого тим, що ФО є зазвичай вторинною номінацією якогось поняття, явища тощо на основі переосмислення (Білоноженко 2004: 772).

---

[2] Разом з тим учені дещо непослідовно постулюють вищу ієрархічну позицію конотативного аспекту, вказуючи у своєму подальшому аналізі, що ФО порівняно з корелятивною лексемою характеризує вищий ступінь номінації: „Завдяки тому, що денотатом ФО є ситуація, ми можемо відзначити вищий ступінь номінації у фразеології порівняно із номінацією лексичних одиниць, які характеризують лише предмет, явище тощо, а відповідно і більшу ємність, широту, або, як прийнято називати, „дифузність фразеологічного значення" (Білоноженко 1989: 22).

З тезою про абсолютизований примат конотативного значення в семантичному обсязі ФО не погоджується, наприклад, І. М. Тепляков[3] (Тепляков 1987). Згідно з поглядами цього лінгвіста, важливим у значенні ФО є також денотативний аспект, який не може залишатися поза увагою фразеологів. Унаочнення такої позиції знаходимо, зокрема, у яскравих ілюстраціях на прикладі української, російської та чеської фразеології, що їх наводить І. М. Тепляков. Науковець, наприклад, подає синонімічний ряд українських фразеологізмів зі значенням „злякатися" (наприклад: *страх найшов на кого; душа аж в п'ятах у кого; взятися страхом; холодний піт пройняв кого; аж мурашки забігали за спиною у кого* та багато ін.), підкріплюючи його відповідним аргументом: „Кожна з наведених тут ФО не лише реалізує узагальнене (сигніфікативне) значення „злякатися", а й додатково вказує, і це особливо важливо, на можливу реакцію людини та її організму на відчуття страху, з яким вона стикається у різних життєвих ситуаціях" (Тепляков 2005: 160).

Відомими є також приклади спростування твердження про те, що ФО є засобом лише вторинної номінації довколишньої дійсності, що, відповідно, зумовлює послаблення домінантного характеру конотативного аспекту в трічленній структурі фразеологічного значення. Унаочненням вищеподаної тези можуть, зокрема, слугувати польські ФО *(być) w sile wieku*, *(być) w kwiecie wieku*, що стали предметом цього дослідження. Польський мовознавець А. Пайдзінська зазначає:

---

[3] Лінгвіст до того ж зазначає, що співвідношення між трьома аспектами у межах семантичної структури ФО порівняно з відповідною лексемою буде дещо варіюватися залежно від двох різних підходів до визначення значення ФО: конотативний елемент видається дещо виразнішим (але не визначальним!) з семасіологічної точки зору (предметно-понятійна частина значення ФО та слова перебувають у близьких відношеннях), функціональний підхід, натомість, дає можливість спроектувати особливість фразеологічної семантики в предметно-понятійну сферу, яка на цьому рівні є значно багатшою порівняно з обсягом денотації корелятивної лексеми (Тепляков 1990: 57).

„Фразеологізми, однак, доповнюють номінативну систему. Наприклад, у польській мові немає однослівних окреслень жінки і чоловіка, які не є ані молодими, ані старими. Це не означає, що у словниковому складі польської мови взагалі немає таких окреслень, адже існують фразеологізми: *kobieta w kwiecie wieku*, *kobieta w wieku balzakowskim*, *mężczyzna w sile wieku*" (Pajdzińska 1988: 304).

Пор. теж спостереження іншого польського лінгвіста Р. Токарського:

„А як назвати вже немолоду, але ще нестару, середнього віку жінку? У мові немає монолексемної назви цієї вікової категорії. Якщо виникає потреба найменування такої істоти, ми використовуємо або гіперонім *kobieta*, або лексичну одиницю іншого плану – фразеологізм *kobieta w kwiecie wieku*. Аналогічно збудованим є фрагмент поля на позначення дорослих осіб чоловічої статі: *młodzieniec – starzec*, а як посередня категорія – *mężczyzna w sile wieku*" (Tokarski 2013: 274).

У цій статті зосередимося детальніше на виявленні особливостей (схожих й відмінних ознак) змісту і форми двох польських ФО *(być) w kwiecie wieku* і *(być) w sile wieku*. Дослідження є результатом аналізу не лише дефініцій відповідних одиниць у 13 словникових джерелах[4], а й передусім їхньої контекстної реалізації в Національному корпусі польської мови (далі НКПМ) й Інтернеті (понад півтори тисячі контекстів). Корпусний аналіз дав змогу виявити, окрім нормативних уживань ФО *(być) w kwiecie wieku* і *(być) w sile wieku*, ще й динаміку змін структурно-семантичного плану цих мовних утворень: зафіксовано 74 інновації[5].

---

[4] Усього використано 13 фразеологічних та загальних словників: ISJP, MSF, SEP, SFJP, SFJPS, SFWP, SFWUTIA, USJP, WKS, WSF, WSFJP, WSFPWNZP, WSJP (скорочення подано в кінці бібліографічного опису кожного зі словників).

[5] Під фразеологічною нормою, слідом за С. Бомбою, розуміємо „сукупність апробованих польською мовною спільнотою фразеологізмів, а також правил, що визначають спосіб їх реалізації в текстах" (Bąba 2009: 11), інновація, натомість, – це „будь-яке відхилення від фразеологічної норми" (Bąba 2009: 25). Аналіз інноваційних

Пара аналізованих одиниць привертає увагу передусім своєю структурною схожістю: *ktoś + jest + w + kwiecie / sile + wieku*. Формальна розбіжність виявляється лише в одному (щоправда, стрижневому) компоненті ФО: *kwiat / siła*, які є водночас мотиваційним підґрунтям процесу переосмислення словокомплексу-прототипу: „Протиставлення *kwiatu* і *siły* з'являється тут невипадково. Назви, що асоціюються з жінкою, часто підкреслюють красу чи одяг (порівн. хоча б історичний синонімічний ряд *białogłowa*, *podwika*), чоловік зазвичай пов'язується із силою, мужністю, активністю (порівн. давнє *mąż* 'чоловік', *męski typ*, *mężnie stawiać czoła czemu* та ін.)" (Tokarski 2013: 274). З вищецитованих міркувань польських дослідників А. Пайдзінської та Р. Токарського (див. попередню сторінку) можемо дійти висновку, що ФО *(być) w kwiecie wieku* і *(być) w sile wieku* є синонімічними на рівні сигніфікативного значення, адже обидві ФО, як констатують мовознавці, слугують для вираження лише середнього віку. Диференційною семою, на підставі якої відбувається розмежування синонімічних ФО, є денотатема 'стать', оскільки у валентні зв'язки із ФО *(być) w kwiecie wieku*, як стверджують польські науковці, можуть вступати лексеми на позначення лише жіночої статі, із ФО *(być) w sile wieku* – лише чоловічої.

Не так однозначно тлумачать ці одиниці польські словники.

Таблиця 1. Нормативне значення ФО *(być) w kwiecie wieku* і *(być) w sile wieku*.

Словник	*(być) w kwiecie wieku*	*(być) w sile wieku*
ISJP	„*книжн.* Говоримо, що хтось є *w kwiecie wieku*, якщо він є молодим і в розквіті сил" (т. 1, с. 742)	„Людина *w sile wieku*, особливо чоловік, – це хтось, хто не є вже молодим, але ще не є старим" (т. 2, с. 582)
MSF	–	–

явищ здійснено з урахуванням теоретичних відомостей про типи інновацій у класифікаціях С. Бомби (Bąba 2009), А. Пайдзінської (Pajdzińska 1993) і Ґ. Дзямської-Ленарт (Dziamska-Lenart 2004).

Таблиця 1. Нормативне значення ФО *(być) w kwiecie wieku* (cd.)

Словник	*(być) w kwiecie wieku*	*(być) w sile wieku*
SEP	–	–
SFJP	–	„бути зрілою людиною, але ще активною, бути в розквіті життєвих сил" (с. 313)
SFJPS	„*книжн.* у молодому віці, в розквіті сил" (т. 1, с. 371; т. 2, с. 557)	„не постарівши, у віці найвищої продуктивності" (т. 1, с. 124; т. 2, с. 115; т. 2, с. 557)
SFWP	„у молодому віці, в розквіті життєвих сил" (с. 333–334, с. 911–912)	„про людину: мати близько сорока, п'ятдесяти років; наближатися до старості, але все ще відзначатися активністю" (с. 740, с. 912)
SFWUTIA	„у розквіті життєвих сил" (с. 70)	–
USJP	„бути молодим, у розквіті сил" (т. 2, с. 384)	„бути в розквіті життєвих сил, бути дорослим, зрілим" (т. 3, с. 1209)
WKS	–	–
WSF	„бути ще молодим" (с. 168, с. 511)	„бути людиною у розквіті життєвих сил" (с. 168, с. 511)
WSFJP	„*книжн.* у молодому або середньому віці; у розквіті життєвих сил" (с. 875)	„*книжн.* бути зрілим, але ще нестарим" (с. 874)
WSFPWNZP	„про когось молодого, у розквіті сил" (с. 205)	„про когось дорослого, який є в розквіті життєвих сил" (с. 475)
WSJP	„*книжн.* в розквіті життєвих сил і своїх можливостей" (у сполученні з іменниками: *kobieta, mężczyzna, pan, pani*)	„такий, який вже не є молодим, але не є ще старим" (у сполученні з іменниками: *człowiek, mąż, mężczyzna*)

Отже, згідно з SFJP, USJP, WSFJP, WSFPWNZP, значеннєва структура ФО *(być) w sile wieku* є поєднанням сигніфікатем 'зрілий', 'сповнений життєвих сил'. У SFJPS та WSF зафіксовано лише сигніфікативну сему 'бути сповненим життєвих сил'. А у SFWP вказано чіткі часові межі віку активної, сповненої сил людини середнього віку: *w sile wieku* – „про людину: мати близько сорока, п'ятдесяти років; наближатися до старості, але все ще відзначатися активністю". У ISJP натомість знаходимо важливе уточнення денотативного характеру про стать людини: „людина *w sile wieku*, особливо чоловік, – це хтось, хто вже не є молодим, але ще не є старим".

Відповідно до різних словникових дефініцій, виявляємо відмінності також у виділенні сигніфікативних сем ФО *(być) w kwiecie wieku*. Так, згідно з ISJP у значенні цієї ФО можна виділити 2 сигніфікативні семи ('молодий вік' (сема 1) і 'розквіт сил' (сема 2)): „говоримо, що хтось є *w kwiecie wieku*, якщо він є в молодому віці і в розквіті сил". Таке ж значення подають SFJPS, SFWP, USJP, WSFPWNZP, WSJP. Лише темпоральне значення на поняттєвому рівні знаходимо у WSF: *w kwiecie wieku* – „бути ще молодим". Узагалі вказівки на вік людини немає у SFWUTIA: *w kwiecie wieku* – „у розквіті життєвих сил". А от згідно з WSFJP, *w kwiecie wieku* означає „в молодому або середньому віці; у розквіті життєвих сил", тобто у загальній семантичній структурі цієї ФО можна виділити аж 3 сигніфікативні семи ('молодий вік' (сема 1), 'середній вік' (сема 2) і 'розквіт сил' (сема 3)).

Шляхом контекстного аналізу здійснено верифікацію словникового тлумачення аналізованих одиниць. Так, ФО *(być) w sile wieku* реалізовується в своєму нормативному структурно-семантичному вигляді у 945 контекстах[6]. Проаналізовані ілюстрації вживання ФО засвідчують абсолютну актуалізацію сигніфікатеми 'сповнений життєвих сил'. Місце суб'єкта у схемі лексичної сполучуваності цієї ФО

[6] Усі контексти вилучено з Національного корпусу польської мови (НКПМ; тексти після 1989 року) та мережі Інтернет (перші 15 сторінок пошукової системи Ґуґл; дати доступу: листопад 2011 – травень 2014 рр.).

значно частіше займає лексема на позначення чоловічої, ніж жіночої[7], статі – 542 контексти : 70 контекстів. Не виявлено, однак, чітко окресленого віку активної, сповненої життєвих сил людини: носії польської мови використовують ФО *(być) w sile wieku* для позначення як середнього віку (49 контекстів), так і старості (46 контекстів). Наприклад: *Każdy z królów był też przedstawiany w innym okresie życia: jeden jako młodzieniec, drugi* ***w sile wieku****, trzeci jako starzec* (НКПМ: „Dziennik Łódzki"); *…panią* ***w sile wieku****: od trzydziestu do pięćdziesięciu lat…*(НКПМ: „Gazeta Wyborcza"); *…przyszedł czas na mężczyzn* ***w sile wieku*** *(powyżej 55 lat)* (НКПМ: „Dziennik Polski"). У 9 контекстах темпоральна сигніфікатема охоплює доволі великий часовий відрізок ('молодість – середній вік – старість'). Наприклад: *Najwięcej wśród nas jest osób* ***w sile wieku*** *– od 17. do 64. roku życia…* (НКПМ: „Dziennik Zachodni"). У 2 інших контекстах, наприклад, актуалізовуються нові темпоральні сигніфікатеми – відповідно, 'молодість' і 'дитинство': *…pewien młodzian,* ***w sile wieku*** *odrzekł…*(НКПМ: Usenet – pl.soc. dzieci); *A teraz facet* ***w sile wieku*** *– ukończone 5 miesięcy – pozwala sobie i cycowi memu na godzinę, góra półtora godziny przerwy* (НКПМ: Usenet – pl.soc.dzieci, щоправда, в останньому контексті актуалізовується теж функціональна конотатема 'жартівливе').

Проаналізувавши зібраний матеріал, доходимо висновку, що, очевидно, сигніфікативною домінантою у функціональній структурі значення ФО *(być) w sile wieku* є нетемпоральна сема – 'сповнений життєвих сил', супровідними семами якої є, головно, темпоральні

---

[7] У НКПМ виявлено також 1 помилку, яка полягає на необґрунтованому утворенні інновації-розширення лексичної сполучуваності ФО *(być) w sile wieku*: *Czy mam zapisać temat, czy zadzwoni pan wieczorem? (kobiecy głos* ***w sile wieku****) – Zadzwonię* (НКПМ: „Polska. Głos Wielkopolski". Тут і далі подаємо оригінальні контексти, без виправлення будь-яких помилок). Автор, очевидно, мав на увазі *głos kobiety w sile wieku*, але, мабуть, через неуважність допустився помилки, що полягає в деструкції канонічного валентного зв'язку ФО *(być) w sile wieku*: сполучення *kobiecy głos w sile wieku* звучить щонайменше некоректно.

сигніфікатеми ‘середній вік’ і ‘старість’, до того ж найчастіше цією ФО виражають вік представника чоловічої статі.

Наявність двох темпоральних сигніфікатем (‘молодість’ і ‘середній вік’) можна констатувати й у семантичній структурі іншої ФО – *(być) w kwiecie wieku*, яка у своєму нормативному структурно-семантичному вигляді реалізовується у 278 контекстах. Варто підкреслити, що ФО *(być) w kwiecie wieku* значно частіше актуалізовується у значенні ‘середній вік’, зафіксованому лише в WSFJP, ніж у домінантному на рівні норми (ISJP, SFJPS, SFWP, USJP, WSF, WSFPWNZP) темпоральному значенні ‘молодість’: 124 (‘середній вік’) – 62 (‘молодість’). Наприклад: *Mit wiecznej młodości tutaj kurczy się do ziarenka maku. Będąc* ***w kwiecie wieku****, jakże często zapominamy, że czasu nie udało się nikomu zatrzymać…* (НКПМ: „Gazeta Krakowska”, актуалізовується сигніфікатема ‘молодість’); *Gdy się kocha wiek się nie liczy. Kocha młody,* ***w kwiecie wieku*** *i starszy człowiek* (НКПМ: „Dziennik Bałtycki”, актуалізовується сигніфікатема ‘середній вік’). У 2 контекстах спостерігаємо поєднання цих темпоральних сигніфікатем (‘молодість’ + ‘середній вік’): *…gdzie człowieka* ***w kwiecie wieku*** *(25–50) nie można zwolnic?* (НКПМ: Usenet – pl.sci.ekonomiczne); *Jedna grupa naszych potencjalnych odbiorców to dzieci, druga ludzie* ***w kwiecie wieku****, czyli 25–55 lat* (НКПМ: „Dziennik Polski”). Найбільше, таким чином, виявлено контекстів, де ФО *(być) w kwiecie wieku* використано для окреслення осіб у середньому віці (124 приклади). Припускаємо, що такий стан вираження темпоральних сем у смисловому обсязі аналізованої ФО на функціональному рівні може бути зумовлений впливом структурно і семантично подібної ФО *(być) w sile wieku*. Чинником розуміння ФО *(być) w kwiecie wieku* і ФО *(być) w sile wieku* як синонімічної пари (на рівні семи ‘середній вік’), очевидно, може бути також схожа внутрішня форма цих ФО: компоненти *w kwiecie i w sile* викликають позитивні асоціації (життєва сила, добре самопочуття, піднесення, активність, динаміка тощо). Навіть денотативний обсяг, що стосується статевої диференціації суб’єкта, у контекстах реалізовується одновекторно: так, як і у випадку ФО *(być) w sile*

wieku, так і в випадку ФО *(być) w kwiecie wieku* частіше у її словесному оточенні з'являється лексема на позначення особи чоловічої статі (97 контекстів). Денотатему 'жінка' як елемент смислового обсягу ФО *(być) w kwiecie wieku* виявлено у 59 контекстах: *Kobieta* ***w kwiecie wieku*** *staje przed lustrem i mówi do męża. – Ech... przybyło mi zmarszczek, utyłam, te włosy takie jakieś nijakie... Zbrzydłam. Powiedz mi, kochanie, coś miłego! – Wzrok masz dalej dobry!* (I: http://www.zarty.biz).

Частотність уживання ФО *(być) w kwiecie wieku* є значно нижчою, ніж ФО *(być) w sile wieku* (пор.: 312 контекстів : 985 контекстів). Однак, вищу здатність до інноваційних перетворень має саме ФО *(być) w kwiecie wieku.*

Таблиця 2. Співвідношення нормативного й інноваційного вживання ФО *(być) w kwiecie wieku* і *(być) w sile wieku.*

ФО *(być) w kwiecie wieku* (312 контекстів)		ФО *(być) w sile wieku* (985 контекстів)	
89% (нормативний структурно-семантичний вигляд)	**11%** (інновації: неосемантизація: 8; поширення: 8; розширення лексичної сполучуваності: 18	**96%** (нормативний структурно-семантичний вигляд)	**4%** (інновації: поширення: 2; розширення лексичної сполучуваності: 38

Експансивний характер, як показують корпусні дослідження, має зміна валентної схеми сполучуваності аналізованих ФО: адже в найближчому контекстному оточенні ФО *(być) w kwiecie wieku* і *(być) w sile wieku* можуть бути лексеми не лише на позначення людей, але й представників флори, фауни й навіть предметів. Наприклад: *Dziki są* ***w kwiecie wieku****, przybrały na wadze, ważą, „na oko", ponad 100 kilogramów* (НКПМ: „Gazeta Krakowska"); *Ktoś, patrząc z boku i widząc, jak ścinamy zdrowe,* ***w kwiecie wieku*** *drzewo, jak rozkopujemy basen i paćkamy, obrzucamy mułem pielęgnowane gazony na brzegu, jak obalamy stodołę, co niedługo powinno nastąpić, więc ktoś, obserwator*

patrzący z boku i niezorientowany w tym, co się dzieje, mógłby pomyśleć, że my pojawiliśmy się na (НКПМ: „Cała jaskrawość"); *O ówczesnych właścicielach Mercedesów albo Fordów – aut* ***w kwiecie wieku****, czyli 30 lat, nawet nie warto wspominać* (НКПМ: „Gazeta Częstochowska"); *To umiarkowana cena jak na konia* ***w sile wieku*** *i niezłej kondycji* (НКПМ: „Polityka"); *Wyjątek stanowią trzy stare drzewa, które przetrwały setki lat i są jeszcze* ***w sile wieku****, są dwa stare dęby i jedna lipa* (НКПМ: „Gazeta Radomszczańska"); *Kupował plus minus po 2 tys. marek Audi i BMW* ***w sile wieku****, na Syberii sprzedawał po 4 tys.* (НКПМ: „Polityka"). Такі вживання аналізованих одиниць свідчать про розширення значеннєвої структури ФО *(być) w kwiecie wieku* і *(być) w sile wieku*: крім традиційних значень (суб'єктом фігурує людина), ці ФО можуть мати також значення „залишатися в доброму стані, незважаючи на довгий вік свого існування".

Отже, формально подібні ФО *(być) w kwiecie wieku* і *(być) w sile wieku*, як показує системно-контекстний аналіз, творять синонімічну пару на основі одного зі своїх значень: 'сповнений життєвих сил' + 'середній вік'. Темпоральна складова є й пунктом семантичної розбіжності, адже ФО *(być) w kwiecie wieku* носії польської мови використовують також на позначення молодої людини, а ФО *(być) w sile wieku* – старої. Таким чином, стрижневим елементом семантичного обсягу цих одиниць є сигніфікатема 'сповнений життєвих сил', на яку нашаровуються темпоральні семи. Очевидним є вплив частотнішої ФО *(być) w sile wieku*, внаслідок якого ФО *(być) w kwiecie wieku* набуває денотативної конкретизації. Частіш за все у валентній схемі місце лексеми *ktoś (jest w kwiecie wieku)* займає назва представника чоловічої статі, що найімовірніше пов'язане із затиранням образів цих ФО і зумовлює ще більшу розмитість семантичної межі *(być) w kwiecie wieku i (być) w sile wieku*.

Бібліографія

Білоноженко В. М., 2004, *Фразеологічне значення*, [в:] В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (ред.), *Українська мова: Енциклопедія*, с. 772–773.

Білоноженко В. М., Гнатюк І. С., 1989, *Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів*, Київ.

Кравчук А., 2005, *Новий тип дефініцій фразеологізмів у польських словниках*, „Проблеми слов'янознавства", № 55, с. 181–196.

Тепляков І. М., 1987, *Денотативний і сигніфікативний аспекти значення у смисловій структурі кількісних фразеологізмів чеської мови*, „Проблеми слов'янознавства", № 35, с. 82–87.

Тепляков І. М., 1990, *До проблеми розмежування системної і функціональної фразеології*, „Проблеми слов'янознавства", № 41, с. 54–61.

Тепляков І. М., 2010, *Конфронтація фразеологізмів на рівні системи та функціонування (на матеріалі слов'янських мов)*, „Мовознавчі студії: Фразеологізм і слово у тексті і словнику (за матеріалами Всеукраїнської наукової конференції на пошану 75-річчя від дня народження професора Мар'яна Демського)", вип. 2, с. 394–405.

Тепляков І. М., 2005, *Фразеологічна семантика (на матеріалі деяких слов'янських мов)*, „Проблеми слов'янознавства", № 55, с. 156–163.

Ужченко В. Д., 1990, *Українська фразеологія*, Харків.

Ужченко В. Д., 2007, *Фразеологія сучасної української мови: навч. посібник*, Київ.

Bańko M. (red.), 2000, *Inny słownik języka polskiego*, Warszawa (ISJP).

Bąba S., 2009, *Frazeologia polska. Studia i szkice*, Poznań.

Bąba S., 2001, *Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny*, Warszawa (SFWP).

Dąbrowska A., 1998, *Słownik eufemizmów polskich, czyli w rzeczy mocno, w sposobie łagodnie*, Warszawa (SEP).

Dubisz S. (red.), 2006, *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa (USJP).

Dziamska-Lenart G., 2004, *Innowacje frazeologiczne w powojennej felietonistyce polskiej*, Poznań.

Iglikowska T., 1966, *Mały słownik frazeologiczny. Z. 1. Czas. Przestrzeń. Ilość. Liczba. Stopień*, Warszawa (MSF).

Kłosińska A. (red.), 2005, *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*, Warszawa (WSFPWNZP).

Lebda R., 2009, *Wielki słownik frazeologiczny*, Kraków (WSF).

Mosiołek-Kłosińska K., 2001, *W kilku słowach. Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa (WKS).

Müldner-Nieckowski P., 2003, *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa (WSFJP).

Narodowy Korpus Języka Polskiego, http://nkjp.pl [dostęp: listopad 2011 – maj 2014].
Nowakowska A. (red.), 2003, *Słownik frazeologiczny w układzie tematycznym i alfabetycznym*, Wrocław (SFWUTIA).
Pajdzińska A., 1993, *Frazeologizmy jako tworzywo współczesnej poezji*, Lublin.
Pajdzińska A., 1988, *Przydatność koncepcji pola znaczeniowego w badaniach frazeologicznych*, „Z Polskich Studiów Slawistycznych", seria VII, s. 303–312.
Podlawska D., 2006, *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Bielsko-Biała (SFJP).
Skorupka S., 1967, *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa (SFJPS).
Tokarski R., 2013, *Światy za słowami. Wykłady z semantyki leksykalnej*, Lublin.
Wielki słownik języka polskiego, http://www.wsjp.pl.

The structural and semantic features of Polish idioms *(być) w kwiecie wieku* i *(być) w sile wieku*

Summary

The article is devoted to the lexicographic and corpus study of Polish idioms *(być) w kwiecie wieku* i *(być) w sile wieku.* The features of the internal form of these linguistic units are shown, as well as the relationship between the form and the meaning of the analyzed idioms. As a result of corpus studies, the influence of the frequency unit *(być) w sile wieku* on the idiom *(być) w kwiecie wieku* at the level of the denotative aspect of the meaning is found out. It is found out what innovative transformations of analyzed idioms take place in speech, in particular, the expansive innovations of expansion of lexical compatibility of idioms *(być) w kwiecie wieku* i *(być) w sile wieku* are distinguished.